

Islám

1. Základní pojmy
2. Islám z geografického hlediska
3. Islámský svět jako celek
4. Islámské obrození

1. Základní pojmy:

- **islám** - je odvozený od kořene „salama“, který má v arabštině dva významy – za prvé mír a za druhé oddat se či odevzdat se. Muslim je tedy ten, kdo se odevzdá do boží vůle, ten kdo nachází v životě mír, řídí-li se boží vůlí.
- **šarí'a** – islámské právo, které tvoří základ islámské politické teorie . podle něho je jediným zákonodárcem Bůh a člověku nepřísluší vytvářet zákony. Lidé se musí řídit pouze zákony, které jim dal Bůh. Úlohou vládců je pak dohlížet na jejich provádění.
- **fundamentalismus** - filozofický, zpravidla netolerantní postoj k vlastnictví jediné pravdy a způsob myšlení, který popírá oddělení náboženské sféry od ostatních sfér, především pokud jde o politickou, společenskou a kulturní oblast.

V rámci **islámského fundamentalismu** třeba rozlišovat:

- **racionální duchovní fundamentalismus**, který se snaží navrátit islámu jeho původní význam a úlohu ve společnosti a obnovit jeho duchovní obsah v souladu s koránem a tradicí. Z podstaty islámu vyplývá jeho univerzální a humánní charakter;
- **aktivní politický fundamentalismus**, který deformuje obsah koránu a omezuje se na politické působení, využívání lidských emocí a zneužívání náboženství na dosažení politických cílů jednotlivců a úzkých skupin.
- **islamismus (politický islám)** – označuje **politickou ideologii**, která z islámu sice vychází, ale odlišuje se od samotného islámského náboženského učení. Na rozdíl od islámských fundamentalistů, kteří prosazují přímou teokracii, islamisté zastávají politiku ovlivněnou islámským učení. V jeho čele stojí obvykle světští intelektuálové a spojuje militantní populismus s náboženským zabarvením.
- **džihád** - v náboženském smyslu jedno ze základních nařízení a povinností každého muslima. Znalci islámu rozlišují čtyři roviny účasti: srdcem – neustálé prohlubování osobní zbožnosti; jazykem – podpora a šíření pravdy; rukou – všeobecně záslužná a charitativní činnost; mečem – prosazování islámu různými podobami násilí (represe proti nevěřícím na území islámu, vedení války za šíření víry, boj proti strůjčům rozkladu z vnitřku, obrana proti vnějšímu nepříteli).

Vykonavatelem džihádu musí být každý muslim bez ohledu na to, jakým obsahem je tento pojem naplněný. V případě boje se mu nabízí silná motivace – smrt v ozbrojeném zápase mu přednostně zajišťuje místo v blízkosti Boha. Odměna za mučednickou smrt tak zdůvodňuje vysokou morální a duchovní připravenost muslimů zemřít za víru.

2. Islám z geografického hlediska

Podle posledních statistik je 41 členských zemí OSN převážně muslimských, v 19 státech představuje muslimské obyvatelstvo slabou většinu nebo významnou menšinu (nejméně 16 procent lidí), což je např. problém Indie (zhruba 120 až 140 milionů muslimů). Téměř 35 milionů muslimů žije v Číně, 20 milionů v Rusku, asi 11 milionů v západní a jihovýchodní Evropě, 5 až 8 milionů v Severní Americe a zhruba 2 miliony v Latinské Americe.

V důsledku vysoké porodnosti a značnému množství konverzí je dnes islám nejrychleji rostoucím náboženstvím. Muslimské státy mají – a bude to platit stále více – velmi mladé obyvatelstvo. Jejich politická orientace a chování bude do značné míry záviset na tom, zda se úspěšně začlení do ekonomického systému a do společnosti.

3. Islámský svět jako celek

I když se všechny problémy od země k zemi liší ve své závažnosti, je možné hovořit o určité politické podstatě islámského světa jako celku:

- převážná část islámského světa se potýká se značnou společenskou stagnací;
- náboženství je sice prvořadým katalyzátorem politického neklidu v oblasti, avšak významnými zdroji politické nestability jsou také sekulární příčiny, jako např. existující korupce nebo nerovné rozdělení bohatství;
- osobní obohacování ze strany vládců mnoha muslimských zemí (zejména Saudské Arábie, Pákistánu a Indonésie) posiluje přesvědčení, že vykonávat politickou moc znamená totéž co získávat osobní prospěch a bohatství;
- bohatství přírodních zdrojů (ropa) spíše brzdí, než napomáhá přechodu těchto zemí k demokracii (brzdí politickou modernizaci a ekonomický růst a brání vývoji moderních politických institucí);
- každá demokracie je založená na oddělení občanské společnosti od státu, nejprve však musí existovat. Závisí na existenci nezávislého světa sociálních a ekonomických sil, chráněných před svévolí státní moci prostřednictvím zákonů. Formální procedura voleb nemůže kompenzovat neexistující struktury, které udržují v demokracii svobodu;
- příspěvek islámské společnosti vědeckému rozvoji je ve srovnání s dalšími neevropskými oblastmi světa minimální. Příčinou je totalizující náboženství, které umrtvuje lidskou tvořivost. Podle muslimské doktríny člověk nemůže určovat zákony a pro věřící je jediný zákon – posvátný zákon seslaný od Alláha.
- jednou z hlavních příčin nedorozumění mezi islámem a Západem je v moderní době postoj k ženám. Nejen islámský fundamentalismus, ale i zdánlivě umírněný islamismus dělá z ženské otázky problém islámské identity.
- roztržka mezi hrdostí na dokonalou víru a zklamání z toho, jak druhořadou roli hrají muslimové v současném světě vede k přesvědčení, že je třeba najít viníka (nejdříve kolonialismus, poté se viníkem staly USA, Izrael, Židé a obecně celý Západ).

3. Islámské obrození

- představuje široké intelektuální, kulturní, společenské i politické hnutí prostupující celým islámským světem. Jeho nejvýznamnější příčinou se stal proces ekonomické, společenské a kulturní modernizace, která zpochybňuje odvěké zdroje identity a autority. A je to náboženství, které všem lidem poskytují jednu zásadní identitu tím, že klade rozdíl mezi věřící a nevěřící, v kterém je nadřazenou skupinou skupina věřících a podřadnou skupina nevěřících.

Jsou to především fundamentalistická hnutí představující způsob, jak se vypořádat s chaosem, ztrátou identity a bezpečných společenských struktur, které způsobilo rychlé zavedení moderních společenských a politických modelů, sekularizace, věda ekonomický rozvoj. Muslimové ve své snaze vypořádat se Západem hledají zdroj své identity, smyslu, stability, legitimity, rozvoje, moci i naděje v islámu. Tuto jejich naději vyjadřuje např. heslo „Islám je řešení“ a jeho součástí jsou: přijetí modernity, odmítnutí západní kultury a příklon k islámu jakožto průvodce životem v moderním světě.

Obrození se dotklo muslimů na celém světě a ve většině muslimských států ovlivnilo společnost i politiku. V osobním životě mezi jeho znaky patří stále častější dodržování náboženských rituálů (návštěvy mešit, modlitby, půst), rostoucí počet náboženských programů a publikací, zvýšený důraz na islámské oblečení a hodnoty. Ve společenském životě je to větší počet islámsky orientovaných vlád, organizací, zákonů, bank, sociálních služeb a vzdělávacích institucí. Vlády i opozice se k islámu obracejí s cílem podpořit svoji autoritu s získat podporu obyvatelstva.

Obecněji řečeno, celosvětové náboženské obrození a v jeho rámci i islámské obrození je reakcí na sekularizaci, morální relativismus a nevázanost. Představuje opětovné potvrzení hodnot řádu, disciplíny práce, vzájemné pomoci a lidské solidarity. Vznikající vakuum na základě rozpadu řádu a občanské společnosti, které je okamžitě vyplňováno náboženskými, často fundamentálními skupinami.

Islámská hnutí se staví proti relativismu, sobectví a konzumu - tedy proti fenoménům spojovaných s modernismem. V tomto smyslu je obrození islámu nejvýznamnějším projevem protizápadního postoje nezápadních společností. Neznamená odmítnutí modernity jako takové, pouze odmítnutí Západu a sekularismu, degenerované kultury spojované právě se Západem.

Kontrolní otázky

1. Charakteristika islámu, islámského fundamentalismu, islamismu a pojmu džihád.
2. Základní geografická a politická podstata islámského světa.
3. Islámské obrození a jeho vliv na politiku islámských států.